

SEBASTIÀ SALELLAS, ADVOCAT I ACTIVISTA

EL FIL D'ARIADNA

112

© 2018 Benet Salellas i Lluç Salellas

© Marina Garcés, Mònica Tarradellas, Benet Salellas,
Anna Gabriel, César Rendueles, Joaquim Nadal
i Guillem Terribas, pels textos respectius

© Ajuntament de Girona. CRDI (Joaquim Curbet Hereu),
per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
c. Mallorca, 314, 1r 2a B · 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny de la col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: novembre de 2018
ISBN: 978-84-17214-49-4
DL B 25032-2018
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió
en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació
o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Edició de Lluç Salellas i Vilar

SEBASTIÀ SALELLAS, ADVOCAT I ACTIVISTA

**L'esquerra que va sobreviure
a la Transició**

 Angle Editorial

A la milícia invencible i imparabile

Taula

	Ara que fa setanta anys, per Lluç Salellas i Vilar	13
1	L'esperança és el somni dels desperts	19
	<i>Presentació de Marina Garcés</i>	21
	Realitat social i crisi dels partits polítics	27
	Europa 90: la nova moda liberal	30
	La sida, una vergonya històrica	36
	Lenin, per tu ploro	41
	El banquet electoral: la gavina electoral	44
	La por a la llibertat	47
	12 d'octubre: la Raza, la Hispanidad. Violència?	50
	L'esquerra i «el último cuplé»	53
	Göteborg: violència (trets de bala per l'esquena)	56
2	Sentir en el més profund qualsevol injustícia	59
	<i>Presentació de Mònica Tarradellas i Benet Salellas</i>	61
	Una ratlla de coca, si us plau!	65
	Alcàsser i les nostres penes	68
	Presó provisional, per què i per a qui?	71
	Okupes (persona i policia)	74
	Sobirania i drets humans	77
	Passar-les molt putes (i en directe)	80
	En defensa pròpia: del «cas Goetz» al «cas Tous»	84

3 «La Internacional» serà la pàtria dels humans 89

Presentació d'Anna Gabriel 91

La primavera de Brandenburg 97

El referèndum per Maastricht 101

Cuba'93 103

Àfrica/Ruanda 108

Pensaments sobre els fets d'Ermua 111

L'Iraq, l'anatomia d'una gran mentida 114

Constitució Europea: «Constino» 117

4 Que sàpiga Sepharad que no podrem mai ser si no som lliures 119

Presentació de César Rendueles 121

El centralisme com a fenomen polític 127

El patriotisme i els jocs de la burgesia 131

Sobre la independència i les mobilitzacions 135

Independentistes catalans i raons d'Estat 142

L'Estatut, les constitucions catalanes i la de 1978 144

5 El PSC: una experiència d'anada i vinguda 149

Presentació de Joaquim Nadal i Farreras 151

El PSC: el deure de prendre partit 157

No a l'OTAN, sí al PSC 161

PSC, federalisme o sincretisme 165

El Partit Socialista de Catalunya, els Poders
i el PSOE 168

PSC, per un cop de timó 172

PSC. Socialisme, encara als 90 175

Objecció del PSC: Catalunya 179

6	Per entendre en Tià	185
	<i>Presentació de Guillem Terribas</i>	187
	El Premi Just Casero i els intel·lectuals	191
	Israel i Nadal 1987	194
	L'aspecte material	196
	Obligats a les vacances d'agost	197
	Comiat al bisbe Jaume	201
	La tardor: un clima de culs i hòsties	204

Ara que fa setanta anys

He crescut a la falda d'un home peculiar en un món que tendeix a l'homogeneïtzació, a no acceptar la discrepància. Un home empordanès, tossut i murri, advocat i activista, cristià i socialista, que tenia per costum deixar la seva empremta per allà on passava. Rebutjava la indiferència i es bolcava en la feina, fos quina fos, per transformar l'entorn a partir d'un sol criteri: la justícia. Parlo d'en Sebastià Salellas, el pare, nascut en una casa de pagesos humils de Viladamat el 1948 i mort amb el Che a la solapa a l'Hospital Clínic de Barcelona el 2008, ara ha fet deu anys. Els dies posteriors a la seva mort, diversos articulistes destacaven la seva tasca com a advocat en mil i una causes justes que el sistema ens havia fet dir-ne «perdudes». El polític Jordi Muñoz deia, per exemple, en un article al diari *Avui*: «Perquè en Salellas era un dels bons. Dels bons de veritat. I en aquests temps, difícils per a les llibertats, en calen molts, com ell. Quan la por i l'obsessió per la seguretat fan retrocedir la llibertat, i la doctrina antiterrorista justifica tota mena d'abusos, necessitem, més que mai, persones disposades a arriscar per salvaguardar els drets i les llibertats fonamentals. Sobretot

els dels més febles, que avui tenen un defensor menys. Ells sí que el recordaran, en Sebastià Salellas.» El pare era exactament això en la seva vida professional i pública, a la qual destinava entre dotze i catorze hores diàries. No havia fet mai vacances, ni de petit ni de gran, i, malauradament, les va haver de fer senceres de cop i volta.

Però en Tità Salellas era també un lector voraç a qui l'apassionava l'assaig polític. La Llibreria 22 de Girona es va fer gran també gràcies a les seves compres de dissabte. A la biblioteca personal hi tenia els clàssics, que sovint reprenia per resseguir-ne les pàgines i aprendre d'Aristòtil, Hobbes, Rousseau o Marx. Els llibres a casa es comptaven a centenars, i eren decoració imprescindible alhora que una declaració d'intencions per als que tot just començàvem a formar-nos a l'escola pública o a l'institut. El pare era un lector i un opinador nat. Per actitud vital i per coneixements. Sempre amb aquell sarcasme (o collonar) que l'antropòleg Adrià Pujol defineix com a «disciplina olímpica empordanesa» en un assaig imprescindible: *La carpeta és blava*, publicat ara fa un any. Salellas, que ara xalaria amb l'obra de Pujol, l'havia defensat a ell i altres joves de Begur quan aquests s'havien fet insubmisos a principis dels noranta. Curiositats a banda, el pare podia opinar molt (i jo diria que bé) en una tertúlia de ràdio, de dinar de festa major, de taula de restaurant, de reunió secreta, de topades al carrer i d'articles de diari. Només a *El Punt Diari*, del qual va ser sempre subscriptor, va escriure prop de mig miler d'articles durant vint-i-sis anys de col·laboració. Va tenir temps d'escriure sobre tot el que us pugueu imaginar: des del socialisme a les drogues, de les vacances a Reagan, de la guerra de l'Iraq a la sida o del seu

estimat (només per un temps) PSC fins a plantejar que els partits dels noranta no eren útils. De tots aquests articles, aquí us en presento una tria.

El seu llegat com a articulista, però, no només és interessant per la diversitat de temes tractats, sinó sobretot per la visió d'una persona culta, nascuda en una família treballadora, que arriba a ser un jurista de prestigi i que manté sempre unes conviccions polítiques profundes lligades a l'esquerra, a la transformació social i a l'anticapitalisme. I ho fa en un moment peculiar —com ell— de la història dels Països Catalans, com és el final del franquisme i l'inici i la consolidació de la democràcia liberal del règim del 78. Un context en el qual ell es va implicar, ja fos des dels sindicats (la CNT al principi), dels partits (ERC, PSC i més tard organitzacions minoritàries d'extrema esquerra) o des del teixit social de la ciutat. El pare va ser soci, entre d'altres, del Taller Memòria, Lluita i Resistència, de l'Ateneu D'Acció Cultural o d'Òmnium Gironès, per posar només tres exemples. Del maig del 68 al maig del 2008, el pare va ser un militant polític més del país (i també un pensador i opinador amb idees pròpies, heterodoxes i antiautoritàries) que va viure amb passió els esdeveniments del moment. Va ser un advocat activista que va creure que el projecte sorgit del 78 plantejava opcions de canvi, i les va voler estirar sent regidor i militant del PSC a la dècada dels vuitanta. Però en va marxar desencisat, i va tornar a l'esquerra que no combrava amb rodes de molí. La que no mercantilitza els valors que el definien com a persona. Com molts altres membres de la generació nascuda a la postguerra que van creure mínimament en el sistema postfranquista i en va sortir rebotits.

Per sort, quan en van fugir al carrer encara hi havia una part dels que no van confiar mai en el «consens del 78», i també generacions de joves a qui la democràcia de postal els havia quedat curta. Personatges com Salellas hi van trobar espais per compartir i raons per seguir escrivint.

I és precisament la història d'una esquerra que va sobreviure la transició, fos només des de fora o passant per dins i sortint-ne expulsada després, el que trobareu en aquesta selecció d'articles. El pensament d'aquesta generació. Un relat crític d'allò que ha sigut el règim del 78 en l'àmbit polític, social i econòmic, però també de la globalització i l'expansió del neoliberalisme. Un conjunt d'articles, però, que no només reflecteixen un moment històric fins ara poc debatut, els vuitanta i els noranta, sinó que presenten també una vigència indiscutible. Salellas escrivia en clau humanista i atemporal, a partir dels valors, i això es percep quan es llegeix el que va escriure. La majoria de tecles que toca no han canviat malgrat l'arribada a la ciutat de les tauletes, els cotxes elèctrics i el futbol de primera divisió. Els articles van a l'arrel dels conflictes i trenquen silencis. En aquest sentit, vull agrair especialment als amics Guillem Terribas, llibreter; Mònica Tarradellas, advocada; Benet Salellas, advocat i germà; Anna Gabriel, activista exiliada; Marina Garcés, filòsofa; César Rendueles, filòsof, i Joaquim Nadal, historiador i exalcalde de Girona, que hagin volgut col·laborar en aquest projecte contextualitzant els diferents capítols que agrupen els articles de Salellas. Amb les vostres paraules, el llibre pren encara més sentit, profunditat i actualitat.

Cadascun d'ells, persones de prestigi i reconegudes en el seu camp, introdueixen un dels sis capítols que té el llibre:

«L'esperança és el somni dels desperts» (Garcés) recull les reflexions més filosòfiques de Salellas, «Sentir en el més profund qualsevol injustícia» (Tarradellas i Salellas) repassa les opinions de l'advocat i activista sobre temes essencials en la legislació social d'un país, «“La Internacional” serà la pàtria dels humans» (Gabriel) agrupa els articles sobre la situació del món i la batalla global, «Que sàpiga Sepharad que no podem ser si no som lliures» (Rendueles) explora com van anar evolucionant les opinions de molts catalans pel que fa a la solució del conflicte democràtic entre Catalunya i l'Estat, «El PSC: una experiència d'anada i vinguda» (Nadal) descriu el procés del pare dins i fora del principal partit de centreesquerra de Catalunya en la primera part del règim del 78, i «Per entendre en Tià» (Terribas) està vinculat a la part més privada d'en Tià,

Com deveu haver observat, gairebé tots els capítols porten com a títol una expressió vinculada a un personatge o col·lectiu important per al pensament del pare. D'aquesta manera vull il·lustrar un xic més el món que el va inspirar per escriure tot aquest seguit de reflexions. Per mi, poder presentar aquest recull d'articles és el final d'un projecte que era sobre la taula fa temps i que el desè aniversari de la mort del pare ha servit per desencallar. Es tracta d'un homenatge a una figura paterna, en el meu cas, que va ser especialment pública, amb tot el que això comporta, i que, per l'aportació que va fer, penso que es mereix que allò que va escriure no quedi en l'oblit. Així també ho ha valorat Angle Editorial i la seva editora, Rosa Rey, a qui agraeixo la confiança i la convicció de voler publicar un recull d'articles com aquest des del primer dia. I, per descomptat, vull donar les gràcies a

tota la gent que m'heu acompanyat en tots els sentits i amb tots els sentits des que el pare i la mare van marxar de vacances. A en Benet i a la família. Als indispensables, als que encara sou a prop i als que hi heu sigut molt de temps però ara ja no, moltes gràcies per ser-hi. Sense vosaltres això tampoc hauria sigut possible. I en especial, gràcies a l'Andrea i a la vida que tenim al davant. Una vida en què volem viure la llibertat dels nostres pobles i el final de la societat de classes. Una vida que serà també de lectura i d'escriptura, de calma i amor. Hi penso ara que acabo el llibre, un 18 d'agost que fa setanta anys que en Tià Salellas i Magret naixia de la mà de la Llúcia, la seva mare, en aquell mas de Viladamat on encara avui hi floreixen records seus. Ell va voler ser enterrat tocant a terra, a l'Empordà, on sempre va trobar l'estona de calma necessària per poder recuperar la força per treballar al costat dels «nadies» de Galeano. Com moltes altres persones de la seva generació, va viure d'il·lusions i decepcions, però ens va deixar una manera d'entendre el nostre pas pel món, actiu i transformador, lluny del conformisme i la indiferència, que es fa molt útil de recuperar en moments de canvi com els d'ara i aquí. Desitjo que en gaudiu.

LLUC SALELLAS I VILAR

1

L'esperança és el somni
dels desperts

Trobar la veu, el pensament i les inquietuds de Sebastià Salellas a través dels seus articles dels anys noranta no és fer un viatge al passat, sinó reconèixer les esquerdes que defineixen el nostre present. La crisi dels partits, en creixent divorci amb la societat que haurien de representar, la crisi de les esquerres i dels seus projectes d'emancipació i de justícia i d'igualtat, el triomf del capitalisme global i del dogma neoliberal, el retorn al poder visible (del poder no n'ha marxat mai) de la dreta més conservadora, tunejada en forma de gavina aznarista i d'argot liberal... i tot això, amb un rerefons de malestar creixent, de violències econòmiques, policials i penitenciàries, d'estigmatització social i de precarització de la vida. El retrat de la dècada dels noranta es confon, a través de les reflexions dolgudes i indignades de Salellas, amb el de la nostra actualitat.

Sense adonar-nos-en, ja ens hem cruspit gairebé una cinquena part del segle XXI. Aquell segle que tenia nom de futur i estètica futurista se'ns ofereix ara com un temps que sembla anar enrere, marcat per la involució política i per la crisi social. Les retallades van començar sent econòmiques i ara ho són de drets i llibertats. Les normatives que donaven

un aspecte tecnocràtic i gerencial al poder ara són lleis que emmordassen vides i paraules. El pensament lliure, l'expressió d'idees i la manifestació de dissidències són avui, per definició, activitats presumptament delictives. La participació política es considera violenta, i la defensa de drets socials és percebuda com una lluita pels privilegis, pocs, que alguns encara conserven. Aquesta deriva, que té singularitats històriques pròpies de cada context local però que també té una dinàmica inequívocament global, es troba arreu amb unes esquerres que reaccionen en lloc d'actuar, que s'adapten en lloc de desencaijar i que es justifiquen en lloc d'imaginar. Pedaços, retocs estètics, arguments morals... les esquerres poden tenir projecte o no tenir-ne, però el que han deixat de ser és un contrapoder.

Ens preguntem: i com ha passat tot això? Qui ho ha fet? I qui no ha fet res o no prou? Amb què ens hem distret? De què han servit les moltes lluites, resistències, experiències col·lectives i tones de llibres que s'han escrit tots aquests anys? Per alguns, la casa ens ha caigut a sobre de cop. Per d'altres, com deia el 15-M, dormíem i ens hem despertat. Molts encara no s'ho creuen i pensen que les crisis són temporals. Però n'hi ha que, com Salellas, fa temps que avisaven i assenyalaven, amb vermell, cada un dels passos i desplaçaments, de les renúncies i silencis, que ens han portat fins aquí.

Si ara triomfa la postveritat, durant les tres dècades anteriors triomfava l'autoengany. El triomf del capitalisme sobre el comunisme i les altres alternatives socials i polítiques va funcionar com una màquina adaptativa en què cadascú va pensar que potser sí que hi tindria una oportunitat. Les pressions del possible són això: la generalització de l'oportunis-

me com a manera de fer societat. Si hi ha oportunitats per a tothom és que està bé. Però de què estava fet el simulacre de les oportunitats? S'assentava sobre l'acceptació d'uns límits que eren els que imposava el capitalisme com a única forma de vida possible. Oferia un món on tot es pot canviar menys el món mateix. I això, en el fons, donava seguretat. El mercat dels possibles està a l'abast de tothom. És una idea que funciona, encara que sigui mentida.

Aquesta idea s'està trobant ara amb uns altres límits: els límits d'habitabilitat del planeta i els límits del creixement econòmic. El règim de les oportunitats es destapa, de nou, com un sistema de desigualtats, i el món únic genera cada cop més residus, orgànics, nuclears i humans. Sobretot això: molts éssers humans residuals que el poder gestiona a través de l'autoritarisme, el tancament de fronteres i la construcció d'enemics interiors i exteriors que cal controlar, vigilar, reprimir, expulsar i, si cal, exterminar.

Aquest present d'involucions que ens costa tant d'explicar té, doncs, moltes explicacions. I moltes derrotes que no hem analitzat prou i per a les quals els textos de Salellas donen, en temps real, moltes claus. Cal buscar-les i compartir-les, si no ens volem deixar neutralitzar en l'espant i en la impotència, en l'escàndol moral i en la indiferència. Explicar és comprendre, no justificar. I amb la comprensió comença la llibertat. No la llibertat del liberalisme, que és un producte individual a l'abast d'alguns privilegiats, sinó la llibertat com a emancipació personal i col·lectiva.

Llegir a través de les esquerdes del nostre present és la condició per poder anar més enllà de la doble condemna que, sovint, ens manté lligats de mans i peus: la d'un

present que no sabem com explicar i la d'un futur que no sabem com imaginar. Tenim molts discursos experts, moltes conferències de cinc minuts amb milions de visites a la xarxa sobre infinits aspectes de la nostra vida social, tenim sèries que projecten futurs immediats i llunyans, tenim consultors de prospectiva i *think tanks* caríssims per a tota mena de qüestions. Tots ells col·laboren en la gran empresa ideològica del nostre temps: governar la crisi a través de la por. Històricament, el poder ha fet servir la por de moltes maneres i a través de discursos i de dispositius molt diversos: des del càstig i l'amenaça de morts directes, fins a la seva transfiguració mítica i religiosa en forma de condemnes i d'infern. Actualment, la gestió de la por centra la seva eficàcia en la incertesa com a figura de l'amenaça. La incertesa és avui una amenaça sense rostre que només pren cos en els nostres pitjors presagis. Diuen que ens hem de preparar per a un futur del qual no sabem res... I rebem aquesta consigna com una advertència que ens posa a la defensiva i ens aboca a competir no sabem contra què ni contra qui. Preparar-nos per a un futur del qual no sabem res: si les escoltem d'una altra manera, aquestes paraules haurien de ser la màxima expressió de la llibertat, i fins i tot de la revolució. Què més bonic i més esperançador que poder-nos preparar per a un futur del qual no sabem res!

Per fer-ho no ens cal produir discursos ni apocalíptics ni salvadors sinó, com dèiem seguint el fil dels articles de Salellas, buscar bones explicacions, que són la base d'una imaginació realment lliure. Les esquerdes de present són el mapa de les nostres crisis i l'esquelet de les nostres derrotes. Però per això mateix són també el mapa inacabat de les nostres

lluïtes. Si entenem, buscant entre les esquerdes dels anys noranta, que els partits polítics fa temps que s'han divorciat de la societat que diuen representar, que l'esquerra fa temps que no fa d'esquerra i que la desigualtat social s'amaga darrere del dogma de la llibertat individual, tenim un punt de partida prou sòlid per activar la imaginació i continuar la tasca de la transformació radical: continuar assajant altres formes de presa de decisions i de representació polítiques, renovar els imaginaris de l'emancipació i entendre d'una vegada que l'individu, per ell mateix, mai no serà lliure. Llegides així, les esquerdes de present no poder ser sinó pistes de futur. Incert, sí, però volgudament incert.

MARINA GARCÉS

Realitat social i crisi dels partits polítics

15 de febrer de 1990

Els fets polítics i socials que han passat en els últims temps a casa nostra, des de la vaga general del 14-D, passant pels temes de l'autodeterminació, els abocadors destinats a residus industrials, el cas Guerra o la complexa situació de l'assistència sanitària a l'Hospital de Girona, han ensenyat, en tot cas, elements d'una certa novetat que obliguen a iniciar un debat o una reflexió necessària sobre la participació ciutadana en la marxa de la política social i nacional i la redefinició del paper dels partits polítics en aquest àmbit.

Si repassem l'article 6 de la Constitució, veurem que sobre el model de participació política dintre l'Estat Social i de Dret —la voluntat dels constituents era que fos protagonitzada pels partits polítics— i sobre els partits polítics diu: «expressen el pluralisme polític, concorren a la formació i a la manifestació de la voluntat popular i són instrument fonamental per a la participació política». Realment, però, els partits polítics no estan sobre els temes socials i polítics més candents, i en les matèries abans esmentades

es veu perfectament com han estat absolutament superats per la pressió dels interessos més particularistes, treballats i dinamitzats des de moviments de base iniciats pels afectats, i que han sabut connectar les seves aspiracions i la seva defensa per mitjà d'un altre canal de sensibilització política de la societat actual com són els mitjans de comunicació. Davant d'aquesta realitat, els partits polítics queden com a simples màquines i burocràcies electorals que proporcionen els agents polítics titulars per legitimar l'espectacle de la funció parlamentària i serveixen la causa principal del Govern en el poder.

La disciplina de partit, dintre d'un funcionament democràtic, també està passant per un moment especial. Les resolucions de les executives de CiU i del PSC sobre el tema de l'autodeterminació no han estat tingudes en compte, la majoria de vegades, a l'hora de les votacions en els plenaries municipals o diputacions. Igualment amb el tema dels abocadors, és evident que els càrrecs locals convergents no s'han atès a les possibles resolucions preses a altres àmbits i institucions del mateix partit (mentre a la Generalitat s'impulsava un pla de residus industrials a les zones afectades, els alcaldes s'hi oposaven radicalment).

En tot cas, doncs, ens trobem davant d'una situació on els partits polítics majoritaris són incapaços de debatre adequadament, i amb connexió directa amb la ciutadania, un determinat tema, i han estat els mitjans de comunicació els que han servit, momentàniament, per fomentar i plantejar el problema, i han arribat a aconseguir un protagonisme polític que és de difícil digestió pels mateixos partits, i han suplert habitualment la funció típica de l'oposició al Govern.

I quan aquests mitjans de comunicació han insistit per pròpia iniciativa sobre temes com el cas Guerra, això ha estat interpretat com unes campanyes interessades i reaccionàries contra el mateix sistema polític i/o contra la institució del Govern.

Aquesta situació actual és terriblement confusa i crítica per als partits polítics. Aquests, que han sabut muntar-se un sistema electoral que serveix els interessos de les seves comissions executives i que han connectat amb el dibuix de les institucions del poder de l'Estat, que volen servir per definició, no tenen els recursos ni la capacitat necessària per viure dia a dia els grans problemes que es presenten en aquesta societat, que es transforma per moments, i on no existeix la possibilitat de concretar l'interès general en un programa polític de mínims. Les sensacions llibertàries-individualistes que proporciona el model consumista i les estratègies ciutadanes de defensa contra l'especulació dels poders econòmics no casen de cap manera amb els discursos genèrics i generalistes, embolicats amb una ideologia caduca, dels partits.

Així, doncs, en el moment actual de la situació, es dona una separació, que podria convertir-se en un divorci d'aquest matrimoni, que és, d'una banda, la mateixa societat catalana i, de l'altra, els partits polítics que la representen. És necessari, doncs, per als qui postulem per uns partits polítics de plena participació popular a tots els àmbits, que això canviï. En aquest moment i amb els esdeveniments que hem viscut i estem vivint, es fa difícil pensar que tenim una solució a curt termini. Els militants de partits (els pocs que quedaven i al marge dels càrrecs institucionals) estan abandonant, i la societat es procura de moviments, de comissions o de cri-

des, ja que tenen grans dubtes i recels per demanar o acudir a la porta dels partits.

La crisi de valors que representen els partits parlamentaris és centenària, no és un fenomen nou. A Espanya, per exemple, ja es discutia en els temps del bipartidisme de Sagasta/Cánovas, encara que per altres motius que els actuals. Carles Schmitt, il·lustre pensador alemany, posava en crisi la democràcia parlamentària quan aquesta no serveix per resoldre els conflictes d'idees i interessos latents en una societat, tesi que han confirmat últimament Neuman i Habermas, entre altres. No es tracta, doncs, que els partits polítics vagin estrictament a remolc dels problemes sectorials. Cal que siguin capaços d'entendre que juguen un paper de representació i defensa constant i puntual de tots els interessos que corresponen als ciutadans i d'acord amb les instruccions que aquests els plantegen. No és legítim defensar-se o emparar-se en una ideologia i/o sentiment, sinó resoldre una consciència social positiva per a tots.

Europa 90: la nova moda liberal

18 d'agost de 1990

En plena primavera de 1990 vaig manifestar en un article a *El Punt* les meves conviccions quant a la validesa dels postulats marxistes per reparar la misèria social actual. En base a una relectura del *Manifest Comunista*, m'atrevia a afirmar la utilitat i la vigència de la teoria política de Marx i Engels, elaborada fa aproximadament cent cinquanta anys, i crec

que demostrava que el socialisme democràtic continua essent l'única alternativa per eliminar les desigualtats socials i l'explotació mercantilista que la majoria d'homes i dones ens hem vist obligats a suportar. És evident que aquest discurs avui no està de moda i que àdhuc els savis o intel·lectuals procuren obviar-lo. No parlo dels polítics experts en l'administració de l'oportunitat, que es decanten majoritàriament per parlar (negant o afirmant) dels nacionalismes, dels neoliberalismes i, en tot cas, els més refinats, de la postmodernitat.

És evident i innegable que els grans esdeveniments a l'Est d'Europa, des de l'emblemàtic mur de Berlín (amb l'últim espectacle de Roger Waters el 21 de juliol passat) fins a la recuperació del sistema polític, el democràtic-liberal, per part dels seus diferents estats, ha provocat un enrenou considerable als dogmes comunistes institucionalitzats en aquests països. També és ben cert que això ha representat una crisi ideològica de greus conseqüències per als partits comunistes de tot el món. Lamentablement, però, de moment, després d'aquest any de revolució institucional, no ha estat possible meditar sobre els objectius que es persegueixen amb aquesta moguda, i si això serveix, realment, per millorar les condicions humanes en què es trobaven els que pretenien erradicar les desigualtats socials per una via diferent (el socialisme real) al model imposat pel capitalisme (gran manipulador d'antics postulats ideològics definits en la primera època de domini de les burgesies europees i de la revolució als Estats de la Unió Nord-americana).

Així, dia darrere dia, s'ha anat creant un estat d'opinió (bàsicament gràcies als mitjans de comunicació) que el comunisme ha fracassat, com a sistema polític que finalment

només ha servit per mantenir —per força— la condició social d'igualtat en la pobresa, magnificant, en aquest sentit, tots els aspectes més miserables i indignes que es donen en qualsevol país sota aquest model polític, i remarcant, doncs, que finalment, gràcies al desig de llibertat que es manté en tota persona, s'ha ensorrat el dogma del marxisme-leninisme. S'han posat en un mateix sac, doncs, els problemes dels russos, dels txecs, alemanys, polonesos, nicaragüencs, i fins i tot, amb els fets de l'ambaixada espanyola a l'Havana, s'està postulant la necessària caiguda de Fidel Castro i del seu règim polític, acusat de tirà i de molts d'altres adjectius al servei d'aquestes circumstàncies, sense tenir en compte, doncs, les condicions actuals i pròpies de les revolucions socialistes de cadascun d'aquests països. A Cuba, per exemple, fins avui, els principals problemes que ha tingut el règim castrista venen més per les agressions externes imperialistes que pel seu propi sistema polític. En tot cas, és evident que en aquest moment es procura i es predica molt més el concepte de llibertat en el sentit ortodox-liberal en detriment del valor igualtat. Sembla, doncs, que a Cuba i també a la nova Europa només cal ser «lliures». De tota la resta no cal que ningú se'n preocupi, ja que la «justícia social» sortirà inevitablement de mans del mercat (de la capacitat de tots els homes i dones d'administrar els seus béns materials i de veure's seduïts pels missatges consumistes). Com veiem, doncs, estem arribant a un missatge genèric i permanent —(excessivament ample)— que, si no s'està sotmès al comunisme, s'és lliure i com a individu et podràs realitzar i seràs feliç amb el capitalisme. A la inversa, per definició, ets un esclau.

Podem pensar, doncs, que n'hi ha prou de disposar de *la* llibertat, en la forma que ens la plantegen avui dia, per assolir el benestar general de la humanitat? I que amb aquesta màxima autonomia individual s'eliminaran totes les barres socials perquè els homes i les dones puguin disfrutar equitativament de tots els mitjans materials i socials del planeta? No és necessari disposar d'un inventari d'idees i pensaments, als quals l'home s'aculli per ordenar i trobar un veritable sentit en el seu *modus operandi* permanent? La llibertat servirà per trobar una feina gratificant, no alienant? O a la inversa, únicament continuarà servint la mateixa explotació humana a canvi de quatre quartos que serviran per conrear un manllevat i atípic i ridícul hedonisme personal?

En el 200 aniversari de la mort d'un clàssic de l'economia —Adam Smith— els ianquis estan molt optimistes en vista de la nova situació mundial. Ells consideren que els principis polítics de la democràcia lliberal *strictu sensu* han derrotat definitivament les temptacions polítiques més socialitzadores. La màxima expressió va ser-ne l'article escandalós i provocatiu del setembre de 1989 de Francis Fukuyama, l'ideòleg del president Bush, titulat «El final de la història», en el qual es va permetre teoritzar i afirmar que les idees ja no eren necessàries i que gràcies al model lliberal capitalista el món estava definitivament salvat: «El segle que va començar ple de confiança en el triomf de la democràcia lliberal occidental sembla que ha descrit un cercle i que ha tornat gairebé al punt de partida: no a una “fi de la ideologia” o a una convergència entre capitalisme i socialisme, com s'havia predit anteriorment, sinó a una increbantable victòria del liberalisme econòmic i polític».

De cap manera no entenc que es pugui arribar a tan precipitades conclusions. Possiblement el model polític ianqui té unes connotacions socials especials pel que fa als valors de la democràcia lliberal i la seva institucionalització en aquell territori. En conseqüència, els conceptes de «sobirania del poble», «lleï», «drets individuals», «administració de justícia», «jurat popular» i «govern» tenen un sentit i una eficàcia, tant a nivell d'individu com de societat, molt diferents a Europa i al nostre país (així ja ho explica Tocqueville en el seu treball, *La democràcia a Amèrica*, fa 150 anys) i segurament és més fàcil a Amèrica comptabilitzar l'anhel de llibertat individual, amb la relació amb els elements materials de la vida quotidiana, amb una sensació important de respecte als drets humans de què hom disposa com a persona, i que aquests són reconeguts i respectats, des d'un mateix marc d'igualtat per a tots i permanentment complementat, amb l'alt sentiment religiós que ells practiquen.

Però aquesta dimensió americana que serveix per predicar, «a diari» i sense cap explicació racional, la caiguda del comunisme, no es vàlida per a nosaltres, ja que ens deixa sense contestar els interrogants que abans he fet. Traginem una quantitat de prejudicis polítics propis de la nostra història que fan impossible fer les afirmacions que ha fet el funcionari americà. Al marge dels prejudicis ideològics, la llibertat per a nosaltres, a diferència dels americans, és un paisatge social sense límits, i la igualtat des del cristianisme, tal com deia Nietzsche, un simple dubte o un recurs d'estil. Encara, i cada cop menys, hem resolt favorablement i unívocament el paper que han de jugar les institucions polítiques, però tampoc no es troben fórmules fàcils per adoptar

i controlar el capitalisme actual a l'esquerra del lliberalisme que prediquen i imposen els americans. D'aquesta manera, s'aconsegueix crear també un estat d'opinió de manca d'interès general per la política (igual que a Amèrica) però sense que es disposi ni de «l'esperit americà» (ianqui), ni de les institucions ni valors que tots els americans estimen com a seus. (L'exemple més clar és veure el valor que es dona als Tribunals i a la Llei, o la participació en els jurats als Estats Units a diferència del nostre país.)

Per això és convenient mesurar i pensar que, per a Europa, i encara més per al nostre país, és imprescindible continuar postulant un model polític més intervencionista socialment, especialment en el camp econòmic, que controli i ordeni l'espai guanyat moment a moment pel capitalisme o economia de mercat, que serveixi la causa del Benestar Social, al costat de les iniciatives fomentades per la societat civil, que garanteixi els Drets Humans, i en què les ideologies encara juguin un paper fonamental. Això justifica encara més que, al nostre continent, es continuï impulsant, com a sistema polític més favorable a proporcionar aquests resultats socials, el socialisme democràtic, naturalment ajustat a unes fórmules de Govern representatiu del poble (cosa que es fa difícil de pensar amb l'actual funcionament del nostre sistema polític de partits) i a reconduir el poder i eficàcia de les burocràcies. En conseqüència, no es tracta d'abraçar inconscientment el liberalisme americà, sinó com a màxim de complementar la nostra idea socialista als requeriments que ens formula la societat de 1990, en què certament la llibertat és més fàcilment present que el dia del *Manifest Comunista*.